

Desetak kompanija sa krajnjim sedištem u Australiji, Kanadi i Kini, preko firmi u ofšor zonama i povezanih preduzeća u Srbiji, kontrolišu oko 90 odsto teritorije na kojoj je država izdala dozvole za ispitivanje nalazišta ruda

Državne dozvole za istraživanje ruda i metala u Srbiji poseduje približno 100 preduzeća registrovanih u našoj zemlji, a ukupna površina na kojoj izvode ispitivanja prostire se na 5.673 kvadratna kilometra, što je teritorija veličine četvrtine Vojvodine.

Na prvi pogled, reklo bi se da je reč o biznisu u kome je konkurencija brojna. Ipak, u realnosti, ovaj posao je najvećim delom u rukama svega desetak kompanija, uglavnom inostranih, koje preko povezanih firmi poseduju istražna prava na približno 90 odsto teritorije na kojoj se ispituju mogućnosti za otvaranje rudnika.

Prelomni period za uzlet biznisa istraživanje ruda u Srbiji bila je 2015. godina u kojoj je izmenjen Zakon o rudarstvu i geološkim istraživanjama. Izmenama pomenutog akta, koje je Skupština Srbije u usvojila u decembru 2015, lokalnim vlastima oduzeta je nadležnost da izdaju dozvole za istraživanja, a odlučivanje o tome preneto u nadležnost Ministarstva rudarstva.

Nova pravila dovela su investitore i istraživače ruda u znatno povoljniji položaj, jer su posao "završavali" na jednoj adresi u Beogradu. Tako, na primer, neko ko je nameravao da sprovodi istraživanja na terenu koji se rasprostire na više opština više nije morao da dobije dozvolu od svake lokalne samouprave posebno.

Već i ozbiljna mogućnost da će pomenuti zakon biti promenjen bila je dovoljno jak signal potencijalnim investitorima. U mesecima pre formalnog usvajanja zakona osnovano je nekoliko firmi za istraživanje ruda, a taj trend je nastavljen i u narednim godinama, pokazuju podaci Agencije za privredne registre (APR), koje je BIRN analizirao.

Od 30 vodećih preduzeća po površini na kojoj istražuju rude, njih 15 je osnovano od 2015. godine. Zaključno sa krajem januara 2022, te firme su imale se više od 50 odsto udela u ukupnoj površini na kojoj se istražuju rude i minerali u Srbiji.

Često pominjani Rio Tinto ne nalazi se na ovom spisku jer su još ranije prošli fazu istraživanja i praktično bili pred otvaranjem rudnika. U javnosti se spekuliše da neke od dole navedenih firmi "odrađuju posao" za Rio Tinto, ali su te tvrdnje za sada svi demantovali.

Mreža povezanih preduzeća za istraživanje ruda u Srbiji

Ko su, zapravo, ključni igrači u biznisu istraživanja ruda u Srbiji? Iako su dozvole izdavane pojedinačnim preduzećima koja su kao domaća registrovana u APR, u nekim slučajevima reč je o svojevrsnoj mreži povezanih firmi koje imaju istog krajnjeg vlasnika. Pojedine od tih

firmi BIRN je već pominjao u tekstu o istraživanju ruda u zaštićenim područjima prirode. Većinom, u pitanju su preduzeća sa inostranim menadžmentom i kapitalom koji uglavnom potiče iz Kanade, Australije i Kine.

Formalni vlasnici firmi osnovanih u Srbiji za ovu delatnost su u nemalom broju slučajeva kompanije sa sedištem u ofšor zonama, poput Britanskih Devičanskih Ostrva, Malte, Gibraltara i Luksemburga.

Takođe, ono što ih karakteriše jeste učestala promena vlasničke strukture i naziva, pa nisu retki primeri da se preduzeće za istraživanje ruda osnuje pod jednim imenom i vlasnikom, da bi već kroz koju godinu to bila firma koja ima potpuno drugi naziv i vlasnika.

U nemalom broju slučajeva, ovu vrstu firmi osnivali su advokati koji su izvestan period bili njihovi formalni vlasnici i direktori, a zatim se vlasništvo prenosilo na kompanije iz inostranstva.

Sledi top 10 lista vodećih kompanija koje preko mreže povezanih preduzeća u Srbiji kontrolišu većinu biznisa, ali i prostora na kome se traga za nalazištima ruda.

1. “Konstantin Resources”, Australija

Na osnovu podataka koje Ministarstvo rudarstva objavljuje na svojoj stranici, a koje je BIRN Srbija dalje obrađivao i analizirao, “Konstantin Resources” je firma koja ima najveći prostor na kome istražuje rude. Reč je o površini od 71.089 hektara, koja se na 11 lokacija rasprostire od Istočne Srbije, preko Šumadije, do krajnjeg zapada zemlje.

Ovo preduzeće, u čijem fokusu su istraživanja zlata, srebra i bakra, u Srbiji je osnovano 15. avgusta 2017, a međuvremenu je menjalo vlasničku strukturu. Prilikom osnivanja, kao njen vlasnik upisana je kompanija “West End Resources PTY LTD” iz Australije. Međutim, 2019. je kao novi vlasnik firme upisana “Konstantin Resources PTY LTD”, koja je i u Australiji promenila naziv, a zadržala isti registarski broj.

Pri registraciji, kao zakonski zastupnik i direktor “Konstantin Resources” u Srbiji je naveden Vaughan Scott Wishar koji je u Australiji povezan se nekoliko kompanija iz oblasti istraživanja ruda i rudarstva. U poslednjoj promeni u APR, od 24. maja 2021, on je izbrisan kao zakonski zastupnik srpskog ogranka.

2. “Zijin”, Kina

Kineski rudarski konglomerat “Zijin” sprovodi istraživanja u Srbiji na ukupnoj površini od skoro 60.000 hektara preko četiri firme čiji je vlasnik. Kad bi se gledali samo podaci u APR, “Zijin” se ne bi mogao direktno dovesti u vezu sa svim ovim preduzećima, ali vlasništvo nad njima potvrđuje dokument objavljen na sajtu Komisije za zaštitu konkurencije. Reč je o dokumentu u kome se odlučivalo o koncentraciji kapitala i u kome su, između ostalog,

navedena preduzeća preko kojih "Zijin" posluje u Srbiji. U pitanju su "Balkan Exploration and Mining", "Serbia Zijin Mining", "Tilva" i "Serbia Zijin Bor Copper".

"Balkan Exploration and Mining" je imao dozvole za istraživanje na površini od 28.722 hektara, a kao vlasnik ove fime u APR upisana je kompanija "Reservoir Consulting (BVI) Inc", registrovana na Britanskim Devičanskima Ostrvima. Ovo preduzeće je dobilo dozvole za istraživanje ruda i na teritoriji grada Beograda, ukupne površine 6.741 hektar. Reč je o lokalitetu "Babe - Ljuta strana", koji pokriva opštine Voždovac, Sopot i Barajevo, na kome se istraživalo prisustvo olova, plemenitih i obojenih metala. Ipak, 22. februara ove godine, Ministarstvo rudarstva je saopštilo da je "Zijin" odsustao od daljih istraživanja na ovoj lokaciji.

Preduzeće "Serbia Zijin Mining" ima dozvole za istražni prostor od 18.841 hektara, a njegov formalni vlasnik je kompanije "Cukaru Peki B. V", registrovana u Holandiji.

"Zijinovo" preduzeće "Tilva" ima dozvolu za istraživanje na površini od 13.498 hektara, a kao njegov vlasnik u APR je upisana istoimena kompanija registrovana na Britanskim Devičanskima Ostrvima.

Na kraju, istražni prostor od 5.267 hektara kontroliše "Serbia Zijin Bor Copper", u kome, osim preduzeća povezanih sa "Zijinom", vlasnički udeo od 36,99 odsto ima i Vlada Republike Srbije.

3. "Mundoro", Kanada

Kanadska kompanija "Mundoro" preko preduzeća "Stara Planina Resources" i "Valdor Resources" kontroliše 51.744 hektara istražnog prostora u Srbiji.

Preduzeće "Stara Planina Resources" je osnovano 2011, a od 2015. vlasnik firme je "Mundoro Middelven B. V", registrovana u Holandiji, čije je sedište Kanadi. "Mundoro" u Kanadi poseduje i firmu "Great Mountain Ventures Ltd" koja je vlasnik preduzeća "Valdor Resources" osnovanog u Srbiji 2020. U svim ovim firmama, kako srpskim podružnicama, tako i u Kanadi, kao direktorka je upisana Teodora Dechev, investiona bankarka iz Kanade.

4. "Dundee Precious Metals", Kanada

Kanadski rudarski gigant "Dundee Precious Metals" u Srbiji posluje preko dve firme, za koje je u APR navedeno da su u vlasništvu kompanije "Dundee Precious Avala SARL", registrovane u Luksemburgu.

Reč je preduzećima "Dunav Minerals" i "DPM Avala" koje zajedno poseduju dozvole za istraživanja na oko 40.000 hektara. U Srbiji poseduju istražne prostore na devet lokacija, od Homolja u Istočnoj Srbiji, pa do prostora u okolini Kuršumlije, Brusa i Medveđe. Inače, ove dve firme su na početku poslovale odvojeno, da bi se kasnije udružile, a potom ih je preuzeo

“Dundee Precious Metals”.

5. “Ibaera Capital”, Australija

“Ibaera Capital”, investicioni fond iz Australije, specijalizovan za istraživanje ruda, prisutan je u Srbiji preko preduzeća “Tara Gold” i “Zlatna Reka Resources”, koje zajedno kontrolišu 37.879 hektara prostora.

“Tara Gold” osnovana je 2016. godine, a kao vlasnik upisana je kompanija “Eldorado Gold Cooperatief U. A”, iz Holandije. U međuvremenu, prešla je u vlasništvu kompanije “ISIHC Ltd”, registrovane u Velikoj Britaniji.

“Zlatna Reka Resources” osnovana je 2020. i njen formalni vlasnik je “Betoota Holdings Ltd” iz Velike Britanije. Oba preduzeća su u izvesnom periodu imala istog direktora, Pedera Olsena iz Australije, a njihove vlasničke kompanije registrovane su na istoj adresi u Londonu. Prema podacima iz britanskih privrednih registara, trag iz Londona dalje vodi ka Kajmanskim ostrvima, gde je registrovana kompanija “Ibaera Capital Fund GP Ltd”, koja pod istim imenom posluje i u Australiji.

6. “Balkan Metal Corp”, Kanada

Kompanija “Balkan Metal Corp” iz Kanade u našoj zemlji sprovodi istraživanja ruda na ukupnoj površini od oko 35.000 hektara preko preduzeća “Golden Age Resources” registrovanog u Srbiji 11. maja 2018. Kao njen prvi vlasnik u APR je upisan Zoran Bulović. Ipak, firma je 6. aprila 2022. promenilo vlasničku strukturu, a kao novi vlasnik u APR je upisana kompanija “Balkan Metals Corp” iz Vankuvera.

7. “Jadar Lithium Ltd”, Australija

Kompanija “Jadar Lithium Ltd” iz Australije je u Srbiji prisutna preko preduzeća “Balkan Istraživanja” koje ima dozvole za istraživanja litijuma i bora na prostoru od 33.692 hektara. Osnovana je 18. marta 2016, pod nazivom “Nova Centauri Metals”, a kao vlasnik tada je upisana australijska firma istog naziva.

U međuvremenu se se menjali nazivi i vlasnici. Firma je 2. jula 2019. promenila ime u “Jadar Lithium”, a od 13. septembra 2021. registrovana je pod nazivom “Balkan Istraživanja”.

Paralelno s tim, menjali su se i vlasnici iz Australije. Firma je najpre prešla u ruke kompanije pod nazivom “Centralist PTY LTD”, koju je potom preuzela firma “South East Asia Resources” i promenila naziv u “Jadar Lithium Ltd”.

8. “Metalfer”, Srbija

“Metalfer” je jedina kompanija iz Srbije koja je među vodećim firmama koje istražuju rude u Srbiji. Reč je o grupaciji koja okuplja više preduzeća koja se bave trgovinom, preradom i istraživanjem ruda i metalških proizvoda, čije je sedište u Sremskoj Mitrovici. Firma je

osnovana 2002, a njeni suvlasnici su Branko Zečević, Zoran Lojović i Stefan Zečević.

9. “Medgold Resources”, Kanada

Kanadske kompanija “Medgold Resources” za rudama traga preko srpskog ogranka “Medgold Istraživanja”. Reč je o preduzeću osnovanom na talasu promenjenog Zakona o rudarstvu i geološkim istraživanjima, koje kotroliše oko 20.000 hektara istražnog prostora u opštinama Trgovište i Bosilegrad.

U APR su upisani 14. januara 2016, nepun mesec posle usvajanja pomenutog akta. Kao prvi vlasnik upisan je advokat Marko Ćurić. Od 25. novembra 2021. preduzeće je u formalnom vlasništvu firme “Tlamingo Mining” registrovane na Malti, ali je zapravo reč o podružnici kanadske kompanije “Medgold Resources”.

10. “Euro Lithium Balkan”, Kanada

Kanadska kompanija “Euro Lithium Balkan” istražuje potencijalna nalazišta litujuma i bora na prostoru od skoro 19.000 hektara u okolini Valjeva, preko istoimenog preduzeća registrovanog u Srbiji. Preduzeće je osnovano 2015. pod nazivom “GeoMin Consulting”. U međuvremenu je promenila ime u “Euro Lithium Balkan” i prešla u vlasništvo pomenute kompanije iz Kanade, piše BIRN.